

JMG

Journalistprogrammet VT 2012
Institutionen för journalistik, medier
och kommunikation
Göteborgs universitet

Publicering till varje pris?

- En kvalitativ intervjustudie om journalisters attityder
gällande hot

Författare: Mattias Bolin, mattiasbolin81@gmail.com
Hanna Bolmsjö, hannailund@hotmail.com
Handledare: Ulrika Hedman
Kursansvarig: Jenny Wiik

GÖTEBORGS UNIVERSITET
JOURNALISTIK, MEDIER OCH KOMMUNIKATION

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Bakgrund	2
2.1 Journalistrollen	2
2.2 Bilbomben i Nacka	3
2.3 Infiltrering i Sverigedemokraterna.....	3
2.4 Politiker mordhotade journalist.....	4
2.5 Dömdes till fängelse för olaga hot mot reporter	4
3. Teoretisk utgångspunkt.....	4
3.1 Journalism In Transition	4
3.2 Den svenska journalistkåren	5
3.3 Att överleva deadline	5
3.4 Katastrofens öga.....	7
3.4.1 Situationen	8
3.4.2 Professionen.....	8
3.4.3 Personen.....	8
3.4.4 Reaktionen.....	9
4. Tidigare forskning	10
4.1 Otillåten påverkan mot medier	10
4.2 Hot mot journalister i Norden	11
4.3 Hot och våld	11
4.4 Ger man sig in i leken, får man leken tåla- eller?	12
4.5 Killing The Messenger	12
5. Syfte och frågeställning	12
5.1 Definition av hot	13
6. Metod.....	13
6.1 Intervju som metod.....	13
6.2 Telefonintervju	14
6.3 Intervjudeltagare och urval	14
6.4 Förståelse och forskarroll	16
6.5 Forskningsetiska principer.....	16

6.6 Validitet och reliabilitet	17
6.7 Genomförande av intervjuer	18
6.8 Analysmetod	19
7. Resultat och analys	20
7.1 Tema 1: Känslomässig reaktion efter hot.....	22
7.1.1 Kategori A: Personerna reagerar genom att ignorera hotet	22
7.1.2 Kategori B: Personerna reagerar genom att känna efter. De upplever obehagskänslor.....	24
7.2 Tema 2: Hantering – vilka praktiska konsekvenser eller följder som kan uppstå av hot ...	26
7.2.1 Kategori A: Påtvingade konsekvenser	26
7.2.2 Kategori B: Frivilliga konsekvenser	27
7.3 Tema 3: Innebörden av hot enligt personerna själva.....	29
7.3.1 Kategori A: Känslan bestämmer	30
7.3.2 Kategori B: Repressalier	30
7.4 Tema 4: Tankegångar kring publicering av känsligt material	31
7.4.1 Kategori A: Avstår från publicering i vissa situationer	31
7.4.2 Kategori B: Avstår aldrig från publicering.....	34
7.5 Sammanfattande analys.....	34
7.5.1 Publicering.....	34
7.5.2 Polisanmäla	35
7.5.3 Hot på köpet.....	35
7.5.4 Bemästringsstrategier	35
8. Diskussion	37
8.1 Vidare forskning	40
9. Litteratur och referenser	41
9.1 Bilaga: Intervjuguide.....	43

Abstract:

Mattias Bolin & Hanna Bolmsjö

Bachelor of journalism

Third semester

Department of Journalism, Media and Communication

University of Gothenburg 2012

Title: Publish at all costs? - A qualitative study of journalists' attitudes regarding threats

The purpose of this study is to chart attitudes regarding threats against journalists active in Sweden. The main question is: *What is the attitude amongst journalists actively working in Sweden regarding threats directed against them during the course of their work?*

The qualitative study is based on interviews with five Swedish journalists that in one way or another have been exposed to threats as a result of their profession. The analysis is based on coping theories, taken from L. Englund's (2008) thesis "Katastrofens öga, en studie av journalisters arbete på olycksplats". The analyze method is a thematic content analysis, based on P. Burnard's (2008) model.

One of the most interesting results is that four of the five journalists in this survey claim that they have clear boundaries on when they would refrain from publishing because of threats. In the discussion the authors raise the question whether this can be seen as a threat against freedom of speech and in the long run also a threat to the democratic fundamentals of the Swedish society.

The definition of *threat* in this study is defined through the journalists being interviewed. If the journalists claim they have experienced that they have been threatened – then the definition of threat lies in their experiences.

The term *journalist* has a broad definition in this study. The authors define pretty much all people that work in the journalistic field as journalists.

There are numerous studies done measuring the frequency of threat aimed against journalists, but a study like this one with qualitative interviews in the subject *threats* has not been done before.

Keywords: Threat, journalist, journalism, democracy, attitudes, Sweden, freedom of expression, coping.

Nyckelord: Hot, journalist, journalistik, demokrati, attityder, Sverige, yttrandefrihet, bemästringsstrategier.

1. Inledning

Hur ser attityden ut bland journalister¹ verksamma i Sverige gällande hot riktade mot dem själva i sin yrkesutövning? Hur reagerar de när de blir hotade, eller hamnar i hotfulla och obehagliga situationer? Vilka konsekvenser får det?

Definitionen av *hot* i den här undersökningen står intervjupersonerna själva för. Författarna definierar inte begreppet åt dem, varken i förväg, eller i efterhand. Utgångspunkten är; om intervjupersonen har känt sig hotad, eller befunnit sig i en för dem hotfull och obehaglig situation, då ligger definitionen av hot däri.

Att journalister verksamma i Sverige blir utsatta för hot som en följd av sin yrkesutövning är ett faktum. Det finns flera undersökningar som påvisar detta. Dessa undersökningar är, i motsats till den här studien, främst av kvantitativ art och syftar i första hand till att mäta frekvensen av fenomenet. Inte minst Säkerhetspolisens rapport från 2009, *Otillåten påverkan mot medier*, belyser hur vanligt förekommande hot mot journalister, i olika former, är: “Nästan 15 procent av de journalister som besvarat enkäten rapporterar att de under de senaste två åren har varit utsatta för hot eller trakasserier, och även i enstaka fall fysiskt våld, med anledning av sin yrkesutövning.” (s. 5).

Säkerhetspolisen vill med rapporten signalera att otillåten påverkan mot medier inte kan accepteras i ett demokratiskt samhälle. Inte minst eftersom media har en viktig roll i ett sådant (s. 3). I rapporten diskuteras det vilka det är som utövar otillåten påverkan mot medier. Man fann följande kategorier: *Enskild utövare, organiserad brottslighet, Vit makt-miljön, autonoma miljöer, övriga och vet ej* (s. 5).

Varför frågeställningen som ställs upp i den här undersökningen är relevant för författarna, men också av betydelse i en större samhällelig kontext, är dels för att författarna själva är blivande journalister vari ett naturligt intresse för deras framtida yrkesroller inte är svår att motivera. Men även för att de lever i ett demokratiskt samhälle där hot mot medier i syfte att påverka utgången inte är förenligt med de grundlagsskyddade rättigheterna, såsom yttrandefrihet och tryckfrihet. Dessutom är media en viktig aktör i samhället vad gäller

¹ Journalister ses i den här rapporten som allt mediefolk och all kringpersonal som på ett eller annat sätt arbetar inom det journalistiska fältet.

informationsspridning och ses ofta som en länk mellan politiker och medborgare. Därför borde det rimligtvis också finnas ett externt intresse för undersökningar som den här.

Undersökningen är en kvalitativ intervjustudie just för att fånga in några strategiskt utvalda journalisters attityder, åsikter och förhållningssätt gällande hot. En förutsättning för undersökningen var att samtliga intervjupersoner i ett eller flera sammanhang blivit utsatta för hot, känt sig hotade, eller att någon på redaktionen där man arbetar blivit hotad till följd av sin yrkesutövning. Detta för att personer som aldrig har varit utsatta för hot endast kan spekulera i hur de skulle reagera och hantera en sådan situation.

2. Bakgrund

I ett demokratiskt land som Sverige har var och en rätt att yttra sig och att i text² publicera sådant material som inte strider mot vad som står föreskrivet i grundlagarna (SFS 1949:105 & SFS 1991:1469). Därmed är vikten av att på olika sätt, till exempel genom en undersökning som den här, belysa att situationer som på förhand, eller i efterhand, uppstår för att påverka publicistiska beslut genom hot eller utpressning, förekommer. Och inte bara att fenomenet förekommer, utan också att det innebär allvarliga risker för ett demokratiskt samhälle där medias roll som fri och oberoende är självklar.

2.1 Journalistrollen

För att få en bättre förståelse för hur journalister förhåller sig till hot, och hur eventuella handlingar och reaktioner till följd av hot ter sig, finns det anledning att kort presentera hur den journalistiska professionen beskrivs ur ett forskningsperspektiv. Den svenska journalistkåren ser som några av sina viktigaste uppgifter att granska makten, förenkla komplicerade händelser, stimulera nya tankar och idéer och att kritisera samhällets orättvisor (Wiik, 2007, s. 79). Journalistiken beskrivs som en ideologisk konstruktion vari de yrkesmässiga idealen utgör en bas för yrkesrollen och där journalister även ser sig själva som en slags bevakare av demokratin (Wiik, 2010, s. 51). Kent Asp (2007) menar att journalister är en viktig länk mellan de styrande och de styrda:

² Med text avses här publicering i samtliga medieformat, såsom i tryckt text, i radio och på tv, på internet, och genom andra liknande tekniska format.

En styrelse av och genom folket kan inte existera i ett storskaligt samhälle utan massmedier. Det är därför knappast någon överdrift att påstå att journalister är en av de yrkesgrupper i samhället som har störst betydelse för hur väl den svenska folkstyrelsen fungerar. (s. 197)

Längre fram i diskussionsdelen förs en diskussion om journalisternas roll i det demokratiska samhället. Poängen med att föra en sådan diskussion är uppenbar eftersom journalisternas bild av sin roll i samhället rimligtvis påverkar deras attityder gällande hot till följd av deras yrkesutövning.

För att ytterligare befästa det faktum att hot mot journalister i Sverige förekommer och varför det finns anledning att dyka djupare i ämnet presenteras nedan några uppmärksammade fall. Men det ska tilläggas att inga av dessa fall på något sätt är kopplade till den här undersökningen. Inte någon av de personer som förekommer i de fall det refereras till nedan deltar i undersökningen och bör därför inte heller kopplas samman med den.

2.2 Bilbomben i Nacka

1999 utsattes en journalist för ett bilbombsattentat i Nacka. Journalisten hade tillsammans med sin sambo under en tid arbetat med att kartlägga nynazister i Sverige. Arbetet publicerades bland annat i den antinazistiska tidskriften *Expo*. Journalisten och hans åttaårige son skadades allvarligt i attentatet (Mediearkivet, *Hotad journalist skadad av bilbomb*, 1999).

2.3 Infiltrering i Sverigedemokraterna

Hösten 2008 gjorde radioprogrammet Kaliber i Sveriges Radio, P1, en infiltrering i Sverigedemokraterna. Reportern Caroline Stenman gjorde en så kallad "Wallraff"³ och utgav sig för att vilja engagera sig i partiets politik. Hon var utrustad med en dold mikrofon och ibland även med en dold kamera. På en färjeresor till Tallin i januari 2009 avslöjades Caroline Stenman och fördes in i en hytt och konfronterades av bland andra Erik Almqvist som vid tidpunkten var förbundsordförande i Sverigedemokratisk Ungdom. Caroline Stenman blev frantagen sin väska och sina personliga tillhörigheter varpå hon flydde från hytten, märkbart

³ En kontroversiell journalistisk arbetsmetod som innebär att en reporter uppträder under falsk identitet.

tagen av situationen att döma av det ljudklipp som finns att lyssna till på Sveriges Radios hemsida (<http://www.sverigesradio.se>).

2.4 Politiker mordhotade journalist

Båstadspolitikern Christer Nordin, (M), mordhotade 2010 en reporter på SVT:s Sydynytt. I samband med en intervju om en bostadsfråga ska Nordin ha sagt: "Om du gör det så mördar jag dig". Han ska då ha syftat på att reportern inte skulle citera det han sa i tv-inslaget. Politikern polisanmälades av Sydynyts reporter. Nordin hävdade i efterhand att det bara vara ett skämt och att det var en speciell jargong (Landskrona Posten [nu HD], *Politiker som hotade reporter upprör partiet*, 2010).

2.5 Dömdes till fängelse för olaga hot mot reporter

En 23-årig man dömdes 2011 till tre månaders fängelse för att ha hotat en reporter på Östersunds-Posten som bevakade då pågående häktningsförhandlingar mot några medlemmar i mc-gänget Outlaws. 23-åringen ska i samband med förhandlingarna ha sagt: "Får jag läsa att det står Outlaws i ÖP (Östersunds-Posten) i morgon då kommer jag upp och besöker dig på redaktionen, sen får vi ta ett snack" (Östersunds-Posten, *Fängelse för hot mot ÖP-reporter*, 2011).

3. Teoretisk utgångspunkt

Nedan presenteras de teorier som författarna funnit lämpliga att lita undersökningen på. I redovisningen av studiens resultat och analys vilar en stor del av utgångspunkten i Englund (2008) avhandling *Katastrofens öga* för att genom den återkoppla intervjupersonernas attityder till följd av att de blir utsatta för hot.

3.1 Journalism In Transition

I Jenny Wiiks (2010) avhandling *Journalism In Transition* behandlar hon den journalistiska identiteten mer ingående och hur den har förändrats över tid. Hon sätter den svenska journalistkåren i ett internationellt perspektiv och diskuterar de yrkesetiska ideal och värderingar som ligger till grund för den journalistiska professionen⁴. Wiik skriver i *Den svenska journalistkåren* (Asp, 2007) hur journalister ser på sig själva. Där framgår att 80

⁴ Huruvida journalistyrket ska kallas för en profession eller ej är omdiskuterat. Kent Asp (2007) menar att journalistyrket inte uppfyller alla kriterier för att fullt ut anses som en profession.

procent av de tillfrågade journalisterna i undersökningen anser att granskning är det viktigaste uppdraget för en journalist. Siffran blir 99 procent om man räknar med dem som svarat att de instämmer helt eller delvis. (ss. 79-86) Detta tyder på att det granskande idealet är starkt för den svenska journalistkåren.

3.2 Den svenska journalistkåren

Kent Asp (2007) undersöker huruvida journalister ska ses som demokratins dödgrävare eller som demokratins stöttepelare. Han kommer fram till det sistnämnda:

Oavsett om vi ser journalister som demokratins dödgrävare eller som demokratins stöttepelare är medier som förbindelselänk mellan styrande och styrda nödvändiga för att en modern demokrati praktiskt skall fungera. En styrelse av och genom folket kan inte existera i ett storskaligt samhälle utan massmedier. Det är därför knappast någon överdrift att påstå att journalister är en av de yrkesgrupper i samhället som har störst betydelse för hur väl den svenska folkstyrelsen fungerar. (s. 197)

Med detta sagt är det rimligt att ställa frågan vad som händer när journalistkåren hotas. Om konsekvensen av hot i förlängningen innebär att journalister avstår från att publicera material, kan detta ses som ett hot mot demokratin.

3.3 Att överleva deadline

Trots att Stieg Larssons bok *Att överleva deadline* (2000) inte är av vetenskaplig art är den relevant att använda i den här studien då Larsson själv var verksam som journalist under många år och hade erfarenhet i ämnet. Larsson kategoriserar hotade journalister i två grupper. Den första gruppen är *hot mot passiva*. Det innebär att den som hotar beter sig som en *stalker*⁵ som är fixerad vid just en person, exempelvis en tv-journalist eller en kändis. Den hotade är här passiv då hon/han inte har bidragit till att sätta igång hotelserna. Den hotade har svårt att förstå varför just hon/han är utsatt.

Den andra gruppen är *hot mot aktiva* och handlar om att en person eller en grupp människor reagerar på vad journalisten som utsätts för hotet har gjort. Den eller de som hotar

⁵ En person som ägnar sig åt att förfölja en annan person.

rationaliserar sitt agerande genom att se sitt offer som aktivt. De motiverar gärningen med att journalisten får skylla sig själv efter vad hon/han har gjort. Denna kategori av hot är ofta direkt kopplad till journalistens åsikter eller texter (s. 8).

Vidare delar Larsson upp *hotbilderna* mot journalister i fyra kategorier. Den första kategorin är *hot med politiska förtecken*. Hit hör politiska extremistgrupper samt vissa religiösa eller pseudoreligiösa grupper. Larsson skriver att det finns tre politiska skäl till varför journalister hotas. Det första är *hämnd*. Detta innebär trakasserier mot en journalist som anses ha skrivit negativt om en viss grupp. Högerextremister har uttryckt det som att journalister är landsförrädare. Det andra är att *skrämma till tystnad* och syftar till att tvinga journalisten till att inte publicera texter. Det tredje och sista kallas för *led i kampen* vilket innebär att media uppfattas som en fiende. Då majoriteten av svenska journalister är demokrater och antinazistiska, uppfattas journalistkåren som en fiende för högerextremister (ss. 40-41).

Den andra kategorin är hot från *kriminella sammanslutningar*. Det finns flera fall där journalister har utsatts för hot från denna kategori (s. 48).

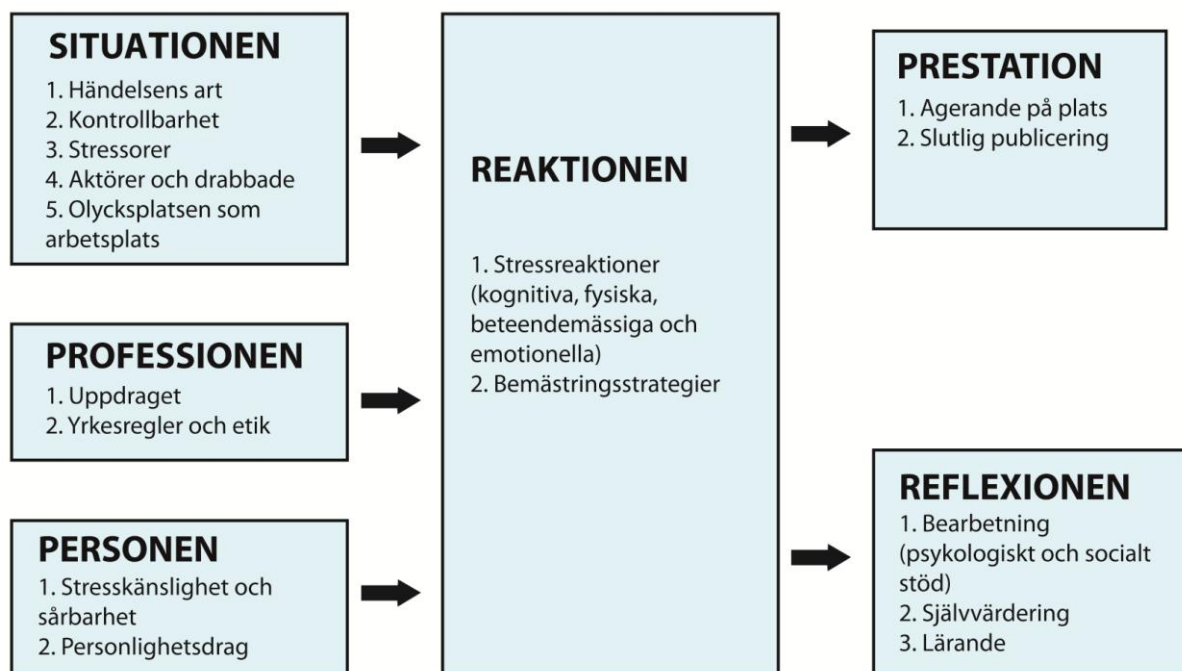
Den tredje kategorin är hot från *ilskna läsare, psykopater, dårar och rättshaverister*. Larsson betonar att det är viktigt att kunna skilja på vad som är seriösa synpunkter och på vad som inte är det. Enligt Larsson är gränsen nådd när den som hör av sig sätter epitet på den enskilde journalisten eller journalistkåren som helhet. I nästan alla fall handlar det om att skälla på journalisten men det finns undantag där personen/personerna inte nöjer sig med att ha uttryckt sin mening utan återkommer. Rättshaveristen är oftast harmlös men driver sin åsikt år efter år och kommer med nya bevis. Personen blir ofta irriterad om reportern "... inte förstår de orättvisa bördor samhället lagt på en i övrigt oförvitlig medborgare" (s. 49). Vidare skriver Larsson att gränsen mellan en rättshaverist och en psykopat kan vara hårfin men att skillnaden är stor. "Psykopaten väcker en snar känsla av obehag. Psykopaten hotar. Det är representanter för denna kategori som övergår till mordhot och aktiva trakasserier." (s. 49).

Den fjärde och sista gruppen är statliga övergrepp mot journalister och media. Svenska journalister är sällan utsatta för fysiska övergrepp från myndigheter. Till denna kategori hör därmed till största del utrikeskorrespondenter som tillexempel bevakar en diktatur eller krigsländer (s. 51). Den här kategorin är på så vis mindre relevant för den här studien eftersom urvalet här består av journalister verksamma i Sverige.

3.4 Katastrofens öga

Liselotte Englund (2008) skriver i sin avhandling *Katastrofens öga* att journalisters upplevelser och stressreaktioner relateras till olika förhållanden. Dessa har inverkan på arbetsuppgiftens genomförande. Det första förhållandet är *personen*; människan journalisten. Det andra förhållandet är *professionen*; det journalistiska uppdraget och journalistrollen. Det tredje förhållandet är *situationen*; den traumatiska händelsen och det fjärde och sista förhållandet är *reflektionen* efter uppdragets genomförande (s. 29). Trots att Englunds avhandling undersöker journalister som bevittnar katastrofer, anser författarna till den här uppsatsen att Englunds resultat är applicerbara på den här undersökningen då en katastrof kan liknas vid ett hot.

Englund har gjort en analysmodell som beskriver hur faktorerna påverkar journalisternas arbete vid allvarliga händelser (se figur 1). Modellen har i den här studien använts i modifierad form.

Figur 1: Analysmodell som beskriver hur faktorer påverkar journalister som utsätts för allvarliga händelser (Englund, 2008, s. 30).

Situationen som journalisten utsätts för påverkar tillsammans med professionen och personen, hur reaktionen ter sig. Reaktionen leder i sin tur till hur prestationen och reflexionen ter sig.

Englund lägger i sin studie fokus på reaktionen och de faktorer som påverkar den (s.31). Den här studien fokuserar på samma sak men analyserar även prestationen i form av slutlig publicering. Nedan beskrivs dessa faktorer med fokus på de aspekter som är överförbara på den här undersökningen.

3.4.1 Situationen

Englund kommer fram till att händelsen har stor betydelse för hur journalister reagerar i en traumatisk situation. Graden av kontrollbarhet har stor betydelse för hur situationen hanteras (s. 249). Samspel och konfrontationer beskrivs av Englund i avseende att journalisterna som bevakade Göteborgsbranden⁶ kände en trygghet genom att flera kollegor var på plats. Trots att de inte talades vid upplevdes ett tyst kollegialt stöd journalisterna emellan. Detta kan enligt författarna överföras på hotade journalister genom att en ensam hotad journalist kan känna sig mer utsatt än om det är fler som hotas.

3.4.2 Professionen

I en katastrofsituation kan en konflikt uppstå mellan yrkesroll och privatperson. Englund skriver att journalistrollen hanterades av några på ett ”dåligt” sätt genom att det professionella filtret inte fanns vid katastrofen. Andra upplevde en förhöjd professionalitet och uttryckte i efterhand att de var förvånade över sin höga sinnesnärvaro. Detta är ett led i bemästringsstrategier.

Pressetik är enligt Englund något som förekom i journalisternas tankegångar under Göteborgsbranden. I avhandlingen avser detta tankar om att visa hänsyn till anhöriga med mera (s. 254). Detta anser författarna vara överförbart till den här studien vad gäller frågor som ”Är det värt att publicera?” Det vill säga, är samhällsnyttan vid publicering större än den eventuella personliga skadan?

3.4.3 Personen

I en katastrofsituation kan den professionella journalisten inte till fullo hålla tillbaka sitt privata jag. Den privata sårbarheten visar sig påverka journalisterna i Englunds studie. Dock visar studien också att det finns journalister som lyckas bemästra situationen och fokusera på uppdraget.

⁶ Branden på ett diskotek i närheten av Backaplan i Göteborg den 30 oktober 1998. Ofta kallad ”Backabranden”.

3.4.4 Reaktionen

Englund skriver i sin avhandling om människors förmåga att bemöta och bemästra inre och yttre hot. Detta kallas för bemästring och kan ses som en form av stresshantering. Detta ser ut på olika sätt beroende på hur hotet uppfattas av den utsatta samt av personens tidigare erfarenheter av hot. Att förneka hot hör till vanligheterna vilket kan medföra stora risker. Englund beskriver två sätt att hantera stress. Det första kallas *probleminriktad* stresshantering vilket innebär att människan analyserar problem, söker efter information och försöker finna genomförbara lösningar. Kommunikation och samverkan hör också hit. Det andra kallas för *känsloinriktad* stresshantering vilket innebär att personen har ett positivt tänkande, självkontroll och ett önsketänkande vad gäller att underskatta risker och distansering. Ofta används båda stresshanteringarna av människor som utsätts för hot med tyngdpunkten på den ena typen av stresshanteringen (s. 103). I avhandlingen presenteras även en lista över bemästringsstrategier som är hämtad från Dyregrov och Mitchell (1992). Listan är framtagen för att illustrera bemästringsstrategier för insatspersonal men författarna anser att en del av dessa strategier är applicerbara på journalister som är utsatta för hot:

- *Mental förberedelse*, hur de resonerade på väg till olycksplatsen. Detta är enligt författarna applicerbart på den här studien genom att en del journalister är medvetna om att hot kan uppstå om de väljer att granska ett visst ämne.
- *Distansering och dehumanisering*, att tänka på löpsedelsmaterial i stället för att fokusera på vad som händer.
- *Humor*, enligt Englund är detta förekommande men inte något effektivt hjälpmedel.
- *Aktivitet för att hindra reflektion*, överaktivitet som försvarsmekanism.
- *Kontakt med andra*, socialt stöd.

- *Reflexionen*, efter ett genomfört uppdrag brukar reflektion uppstå. Det sociala stödet runt omkring journalisterna uppfattas som betydelsefullt (ss. 256-257).

4. Tidigare forskning

Författarna har inte funnit några tidigare kvalitativa studier med samma eller liknande frågeställning som den som är uppställd i den här undersökningen. Därför presenteras i stället i detta kapitel några kvantitativa undersökningar som behandlar ämnet hot mot journalister men vars syfte primärt är att mäta hur frekvent hot mot journalister förekommer. Dock fann författarna en kvalitativ undersökning (Norström, 2011) som rent metodmässigt är av liknande art som den här studien, men som avser hur poliser definierar och upplever hot och våld i sin yrkesroll. Den har i viss mån spelat rollen som inspirationskälla i arbetet med den här undersökningen.

4.1 Otillåten påverkan mot medier

Säkerhetspolisen genomförde en enkätundersökning i ett samarbete med Svenska Journalistförbundet (SJF) där man via e-post skickade en enkät till 11 880 yrkesverksamma medlemmar i SJF att besvara. Av de journalister som fick möjligheten att delta i undersökningen deltog 3 857 stycken. Det resulterade i rapporten *Otillåten påverkan mot medier* som Säkerhetspolisen presenterade den 28 mars 2009. Av rapporten framgår det att av de svarande uppger nästan 15 procent att de "... under de senaste två åren har varit utsatta för hot eller trakasserier, och även i enstaka fall fysiskt våld, med anledning av sin yrkesutövning" (s. 5). Vidare drar man slutsatsen att det finns en betydande risk att journalister omedvetet bedriver självzensur till följd av hot men att risken att man avstår från att publicera är relativt liten:

Mycket tyder på att risken för hot påverkar innehållet i media i vissa sammanhang. Det är dock mycket ovanligt att beslut om att inte publicera ett journalistiskt material fattas på grund av risk för hot. Däremot finns indikationer på en mer omedveten självzensur och att det görs en avvägning mellan risken för hot och samhällsintresset. (s. 2)

Rapporten bidrar till att belägga att hot mot yrkesverksamma journalister i Sverige förekommer och i viss mån även i vilken omfattning. Det ska dock sägas att den låga

svarsfrekvensen gör det svårt att dra några generella slutsatser som är möjliga att applicera på den svenska journalistkåren som helhet.

4.2 Hot mot journalister i Norden

Monica Karlstein och Minna Korsgren (2009) redovisar i sin uppsats, *Hot mot journalister i Norden*, på uppdrag av Reportrar utan gränser, hur vanligt det är att dagstidningsjournalister i Norden hotas i sitt arbete, vilken typ av journalistik som genererar flest hot, hur eventuella hot framförs och om dagstidningsredaktionerna är förberedda för eventuella hot. Även den här undersökningen är av kvantitativ art och bygger på en enkät som skickades ut via e-post till totalt 365 chefredaktörer för dagstidningar i Norden. Av dessa valde totalt 136 stycken att delta i undersökningen. Den låga svarsfrekvensen (37 procent) sänker generaliserbarheten men undersökningen bidrar ändå till en ökad förståelse för förekomsten av hot mot journalister i Sverige. Särskilt eftersom majoriteten av de chefredaktörer som valde att delta i undersökningen främst var verksamma i Sverige; 64 procent (s. 18). Studien visar bland annat att den "... journalistik som genererar hot är samhällsorienterade ämnen såsom (i rangordning) kriminaljournalistik, grävande journalistik, politik och ekonomi." (s. 28). De lyfter också fram journalistikens betydelse ur ett demokratiskt perspektiv:

I demokratiska system såsom i de nordiska länderna har journalistiken en ovärderlig funktion. Den här undersökningen visar att främst grävande samhällsjournalistik som bland annat handlar om politik och ekonomi genererar hot. Journalister som inte kan vara informationsbärare eller granskare av makten kan inte längre fungera som demokratins vakthundar. (s. 28)

4.3 Hot och våld

2011 presenterade Tidningsutgivarna (TU) en rapport, *Hot och våld*, som bygger på svar från 153 representanter ur TU:s medlemsföretag via en webbenkät. Genom rapporten drar man slutsatsen att hot och våld mot journalister i Sverige är vanligt förekommande samt att fenomenet spås öka i framtiden. Den kvantitativa undersökningen presenteras i tabellform och av de svarande uppger 18 procent att de personligen blivit utsatta för hot de senaste två åren (räknat från då undersökningen genomfördes). De fick också frågan om vilket redaktionellt material som genererar mest hot. 73 procent svarade ämnet *kriminalitet* på den frågan. På frågan varifrån hoten kommer svarade 65 procent att de kommer från *förvirrade personer*. 41

procent svarade att hoten kommer från *kriminella gäng*. Liksom övriga kvantitativa undersökningar som presenteras här ger TU:s rapport en fingervisning om frekvensen av hot mot journalister i Sverige.

4.4 Ger man sig in i leken, får man leken tåla- eller?

Johan Norström genomförde vårterminen 2011 en kvalitativ undersökning (*Ger man sig in i leken, får man leken tåla- eller?*) liknande den här fast i ämnet kriminologi. I den studien var undersökningsämnet polisers förhållande till hot. Norström arbetade utifrån följande tre frågeställningar: *Hur definierar poliser våld och hot? Hur upplever poliser våld och hot som riktas mot dem i sin yrkesroll? Upplever poliser att de ska tåla en viss typ av våld och hot och var går i så fall denna gräns?* Norström intervjuade fem yrkesverksamma poliser i yttre tjänst. Syftet var att skapa en förståelse för hur poliserna definierar och uppfattar hot och våld i arbetslivet. Liksom i den här undersökningen analyserades det insamlade materialet genom en tematisk analys. Norströms undersökning har till den här uppsatsen främst använts som inspiration.

4.5 Killing The Messenger

2006 publicerade International News Safety Institute rapporten *Killing The Messenger* som, enkelt uttryckt, presenterar hur många journalister i världen som dödats i sitt uppdrag mellan åren 1996 och 2006. Rapporten fördjupar sig i ämnet och redovisar dödsorsak och i vilket land journalisten dödades. Siffrorna i undersökningen visar att nära 100 journalister dödades årligen under tidsperioden i vilken undersökningen utfördes. Rapporten ger en förståelse för vilka förutsättningar journalister arbetar genom ur ett globalt perspektiv. Den öppnar också för möjligheten att applicera resultaten av den här studien i en större kontext.

5. Syfte och frågeställning

Att hot mot journalister verksamma i Sverige förekommer har såhär långt kunnat fastställas med hjälp av tidigare forskning. Men hur upplever man som journalist att bli hotad? Hur reagerar man och hur hanterar man det? Vilka konsekvenser får det? Kan det rentav få publicistiska efterverkningar? Dessa frågor kan ses som följdfrågor till den här uppsatsens huvudfråga;

- Hur ser attityden ut bland journalister verksamma i Sverige gällande hot riktade mot dem själva i sin yrkesutövning?

Syftet med studien är att undersöka några strategiskt utvalda journalisters tankegångar och förhållande till fenomenet hot. Dels för att se om det finns gemensamma mönster i intervjupersonernas attityder, och dels för att komplettera de kvantitativa undersökningar (se tidigare forskning) som gjorts i ämnet för att på så vis ge en fördjupad och mer mångdimensionerad bild av fenomenet. Syftet är alltså inte att generalisera.

5.1 Definition av hot

Det är problematiskt att exakt definiera ett begrepp som i mångt och mycket bygger på en individuell, kontextuell och subjektiv förståelse. För att i minsta möjliga mån begränsa eventuella inskränkningar på intervjupersonernas egna interpretationer av begreppet hot, definierar författarna därför i den här undersökningen hot just genom intervjupersonernas personliga upplevelser och berättelser. Med andra ord; om intervjupersonen har känt sig hotad, definieras hot därigenom. Det görs inga anspråk på att vila undersökningen på en exakt definition av begreppet eftersom det riskerar att begränsa resultatet väsentligt och försvåra möjligheten att besvara frågeställningen. Ur författarnas ståndpunkt har det viktigaste varit att så lite som möjligt ”styra” intervjupersonerna.

6. Metod

För att ta reda på hur journalister själva ser på hotbilden tillämpades i den här studien kvalitativa samtalsintervjuer. Huvudsyftet med intervjuerna var att samla in empirisk information om hot och dess inverkan. Enligt *Metodpraktikan* (Esaïasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007, s. 285) lämpar sig kvalitativa intervjuer då man vill ta reda på hur människor själva väljer att uppfatta sin värld.

6.1 Intervju som metod

Valet föll på att använda intervju som metod då syftet med studien var att undersöka journalisters attityder gällande hot. En frågeundersökning hade varit lämplig om syftet var att arbeta med problemformuleringar som handlar om frekvens. Men en frågeundersökning skulle antagligen inte ha gett utvecklande svar, vilket var syftet med den här studien. Då en av

fördelarna med samtalsintervjuer är att uppföljningar är möjliga tillämpades denna metod (Esaïasson et al. s. 284).

Kvale (*Den kvalitativa forskningsintervjun*, 1997) delar in samtalet i tre typer; som en del av vardagens samspel, som professionell utfrågning och som filosofisk dialog. Den professionella intervjun kan vara allt från en terapeutisk intervju till en vetenskaplig intervju. ”... och forskningsintervjun söker genom frågor nå kunskap om undersökningspersonens värld.” (ss. 26-27). Syftet med den här kvalitativa samtalsintervjun var att erhålla empirisk kunskap om några strategiskt utvalda journalisters vardagsvärld utifrån deras eget perspektiv.

För att besvara frågeställningen krävdes vetskap om hur personer reagerar när de utsätts för en katastrofsituation. Utifrån bakgrundsteorin konstruerades en semistrukturerad intervjuguide med teman som var relevanta för den här frågeställningen (se bilaga). Efter att intervjuerna var utförda följde transkribering, analysering, verifiering där validitet och reliabilitet testades och till sist; rapportering.

6.2 Telefonintervju

På grund av att urvalet av intervjupersoner är geografiskt spridda över hela landet var det inte praktiskt möjligt att genomföra alla intervjuer öga mot öga. Därför gjordes några intervjuer via telefon. Telefonintervjuerna utfördes så långt det var möjligt på samma sätt som övriga intervjuer.

6.3 Intervjudeltagare och urval

Alla intervjupersoner figurerar med påhittade namn och inte nödvändigtvis med deras riktiga könstillhörighet. Platser, namn och andra beskrivande ord som kan vara en länk som riskerar att avslöja intervjupersonernas identitet har bytts ut mot ”X” eller ”x” i resultatpresentationen. X med versal syftar till egennamn, medan x med gemen syftar till ett substantiv. Att inte kunna ange källan för intervjupersonerna kan vara ett problem då resultatens trovärdighet då kan ifrågasättas (Esaïasson et al. s. 290). I den här studien fanns det dock inget annat alternativ än att låta intervjupersonerna vara konfidentiella då detta var ett krav från flerparten av dem. Undersökningen hade inte varit möjlig att genomföra om intervjupersonerna inte hade blivit säkrade konfidentialitet.

Urvalet benämns som *journalister i Sverige* då intervjupersonerna är verksamma i olika delar av Sverige. Begreppet *journalist* definieras som allt mediefolk och all kringpersonal som på

ett eller annat sätt arbetar inom det journalistiska fältet. Dock gör författarna inget anspråk på att förklara hur majoriteten av Sveriges journalister uppfattar sin verklighet. Den geografiska spridningen på intervjupersonerna har därmed ingen betydelse för den här studien, varför det inte heller preciseras närmare. Författarna vill så långt det är möjligt minimera risken för att citat ska kunna härledas till intervjupersonernas faktiska identitet.

Målsättningen var att intervjua så många personer som krävdes för att besvara frågeställningen (Kvale, 1997, s. 97). Urvalet stannade i den här studien vid fem intervjupersoner då det bedömdes vara ett tillräckligt antal för att besvara undersökningens frågeställning. Detta eftersom författarna upplevde att de lyckades urlaka så mycket information som möjligt ur det empiriska materialet och sammanställa det på ett meningsfullt sätt, sett till frågeställningen (Esaïasson et al. s. 309).

Kritik kan ges mot att den här studien innehar ett för litet antal intervjupersoner för att kunna generalisera. Samtidigt säger psykologin att ”... man bör koncentrera sig på ett fåtal intensiva fallstudier om syftet är att erhålla generell kunskap” (s. 98). Hur man än väljer att se på det så är inte syftet med den här uppsatsen att generalisera eller att uttala sig om den svenska journalistkåren som helhet.

Författarna valde att använda sig av ett strategiskt urval för att intervjua personer som har varit utsatta för hot eller som har en nära koppling till personer i arbetet som har blivit utsatta för hot. Detta då det ger en verklig bild av hur de hanterar hotsituationer. En person som inte har varit utsatt för hot kan endast hypotetiskt spekulera i hur han eller hon skulle reagera och handla i en sådan situation.

I vissa fall föreslog intervjupersonerna andra personer som skulle vara lämpliga att intervjua i den här studien. Därmed förekom intervjupersoner som tillkommit via ett så kallat snöbollsurval. Fokus låg inte på könstillhörighet eller ålder men urvalet ledde ändå till att en viss spridning på både kön och ålder representeras (Esaïasson et al. s. 291). Det ska dock tilläggas att ovannämnda faktorer inte är relevanta för frågeställningen. Däremot är författarna medvetna om att faktorer som ålder och könstillhörighet

6.4 Förförståelse och forskarroll

För att författarna på bästa sätt skulle vara förberedda inför undersökningen skrev de ner deras förförståelse av den företeelse som de var intresserade av. På detta sätt fick de "... en tydlig referenspunkt att utgå från i bedömningen av intervjuernas värde: vad tillförde intervjuerna utöver det som fanns i litteraturen och det man kunde komma fram till genom eget intensivt tänkande?" (Esaiasson et al. s. 290). Detta innebar inte hitta på egna teorier utan att med hjälp av tidigare forskning hitta en kunskapslucka och att genom den inhämtade empirin predicera ett resultat.

Författarnas förförståelse är att journalister hotas i hög grad i Sverige. Det visar flera vetenskapliga undersökningar, bland annat de som presenteras i den här undersökningen. Men vad händer när en journalist blir hotad? Blir journalisten triggad att fortsätta sitt arbete eller väljer denne att inte publicera eller på annat sätt, medvetet eller omedvetet, begränsa sig i arbetet? Svenska journalister tränas inte i katastrofhantering, vilket till exempel ingår i journalistutbildningar i Washington (Englund, 2008, s. 99). Utan några redskap för hantering av hot eller andra katastrofsituationer väcks frågan om hur journalister hanterar just hot.

6.5 Forskningsetiska principer

Då ämnet som undersöks kan vara känsligt för intervjupersonerna är de utlovade full konfidentialitet i enlighet med vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Dessa består av fyra krav; *informationskrav*, *samtyckeskrav*, *konfidentialitetskrav* och *nyttjandekrav* (Vetenskapsrådet, 2002, ss. 6-14). Informationskravet tillgodosågs genom att intervjupersonerna både vid den första kontakten, och vid intervjutillfället, informerades om studiens syfte, deras egen roll i den samt vilka villkor som gällde. "Forskaren skall informera uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare om deras uppgift i projektet och vilka villkor som gäller för deras deltagande." (s. 7). Den första kontakten med intervjupersonerna skedde i alla fall förutom ett, via e-brev. Där skrev författarna följande:

Hej X,

Vi är två JMG-studenter som skriver c-uppsats i ämnet hot mot journalister. Vi vill göra kvalitativa samtalsintervjuer med yrkesverksamma journalister i Sverige som under sin karriär har blivit utsatta för hot. Syftet med den vetenskapliga studien är att få förståelse för journalisters attityd kring hot. Varje intervjuperson utlovas full

anonymitet⁷ i enlighet med vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Vi undrar om du kan tänka dig att ställa upp på en intervju? Det tar max en timme. Intervjun bandas men raderas så fort arbetet är färdigt. Om du inte vill ställa upp, vet du någon annan som vi kan kontakta?

Mvh

Hanna Bolmsjö och Mattias Bolin

telefon: x

Studenter på JMG

Handledare för undersökningen är Ulrika Hedman, telefon: x

I ett fall skedde den första kontakten inte via e-post, men där informerades i stället intervjupersonen muntligen allt det som förmedlades till övriga intervjupersoner i e-brevet. Vid alla intervjutillfällen informerades återigen intervjupersonerna om syftet med studien och att det är en vetenskaplig undersökning där alla intervjuer är konfidentiella. Författarna betonade att intervjupersonerna inte figurerar med sina riktiga namn eller sina riktiga arbetsplatser i rapporten och att det i så stor utsträckning som möjligt kommer att uteslutas att citat kan härledas till dem. Nyttjandekravet tillgodosågs genom att samtliga intervjupersoner fick möjligheten att ta del av sina citat innan undersökningen publicerades. Samtyckeskravet säkerställdes genom att ingen av intervjupersonerna i studien medverkar mot sin vilja. Samtliga var införstådda i undersökningens syfte och förutsättningar. Allt insamlat material, och alla uppgifter som kan härledas till intervjupersonerna, har förvarats på ett sådant sätt att ingen obehörig har kunnat ta del av det. På så vis har konfidentialitetskravet säkerställts (s. 12).

6.6 Validitet och reliabilitet

En vedertagen uppfattning bland samhällsvetare är att en objektiv bild av verkligheten inte existerar. Detta medför att validiteten i kvalitativa intervjustudier ifrågasätts av en del. En kvalitativ analys bygger till viss del på tolkning. Därmed har metoden ifrågasatts då somliga menar att andra forskare kanske hade kommit fram till ett annat resultat.

⁷ Anonymitet förväxlades med konfidentialitet i det här e-brevet. Dock förstod intervjupersoner vad författarna syftade till.

Det har diskuterats huruvida en utomstående forskare eller deltagare i en undersökning själva skulle granska resultatet för att kunna stärka validiteten. Dock menar Burnard (2008) att detta är tidskrävande och måste göras omgående, om det ska göras över huvud taget. Detta för att inte deltagarna ska ha kunnat ändra sin uppfattning på grund av tidsmässiga potentiella förändringar. Det finns även en risk att deltagarna ändrar sin uppfattning när de ser sina citat i skrift om de har sagt saker som inte är "socialt önskvärda". Dock har alla intervjudeltagare i den här studien givits möjligheten att läsa igenom sina citat vilket några av dem valde att göra.

Det finns inget enkelt svar på om validiteten är hög eller låg i en kvalitativ analys. Dock kan validiteten stärkas genom att materialet gås igenom noggrant, flera gånger. Det har gjorts i denna studie. Validiteten stärks även av att analysen redovisas (Burnard s. 432) samt av att intervjupersonerna själva får definiera vad hot är.

För att undvika missförstånd och feltolkningar vid intervjutillfällena har motfrågor ställts för att säkerställa vad intervjupersonerna verkligen menade. Trots forskarnas påverkan genom valet av vilka citat som ska vara med, är det ändå intervjupersonerna som väljer vilken information som ska vara giltig vilket gör att validiteten är hög.

Reliabiliteten är stärkt av att fullständiga transkriberingar har gjorts i stället för delar av intervjuer. Det som var problematiskt var att en del ord var svåra att höra då mikrofonen var långt ifrån. Dock var det få ord som efter flertalet genomlysningar, fortfarande var ohörbara. Trots detta är reliabiliteten stärkt av att allt är dokumenterat på bandinspelning samt transkriberat och att hela analysen har gjorts av båda författarna. Dessutom har Burnards analysmetod använts vilket också stärker reliabiliteten.

6.7 Genomförande av intervjuer

Intervjuerna ägde rum i mars och april år 2012. En provintervju genomfördes för att testa funktionaliteten av intervjufrågorna. Detta skedde med en person som i stor mån liknade de riktiga intervjupersonerna. Då denna intervju fungerade väl, valde författarna att använda sig av även denna i studien (Esaiasson et al. s. 298).

Några av intervjuerna gjordes på telefon och några öga mot öga. Intervjuerna varade i upp till 70 minuter. Intervjuerna var enskilda då intervjupersonerna annars skulle kunna påverka varandras svar. Forskningsintervjun var *semistrukturerad* vilket innebär att den genomfördes enligt en intervjuguide som övergrep bestämda ämnen. Intervjuerna var alltså varken ett öppet samtal eller ett strängt frågeformulär. Alla intervjuer spelades in och transkriberades för att sedan tolkas (Kvale, 1997, s. 32).

Inför intervjun tänkte författarna på både innehållet och på formen. Frågorna var korta, lätta att förstå samt ickeakademiska i sin jargong. Syftet med intervjuerna var att "... framkalla spontana beskrivningar som är baserade i intervjupersonens egen verklighet" (Esaiasson et al. s. 298).

Kvale (1997) beskriver olika typer av intervjufrågor. Några av dessa har tillämpats i den här studien, till exempel *inledande frågor* för att intervjupersonerna skulle kunna ge spontana beskrivningar av det undersökta fenomenet. Resten av intervjuerna ägnades åt att följa upp dimensionerna av detta. Även *uppföljningsfrågor* användes i syfte att uppmuntra intervjupersonen att berätta vidare. Ett "Mm" eller en nick användes ibland för att få personen att berätta mer. Det centrala för dessa typer av frågor är att lyssna till vad som är viktigt för intervjupersonen samtidigt som den centrala forskningsfrågan finns kvar i minnet. De *direkta frågorna* såsom, "Har du någon gång avstått från att publicera något material för att du har känt dig hotad?" ställdes i slutet av intervjun då författarna ville vänta med att ange vilka dimensioner de var ute efter. Genom att vänta med dessa frågor lyftes de aspekter som är viktigast för intervjupersonen fram. *Indirekta frågor* såsom "Kan du förstå att journalister blir rädda för hot?" användes också. Dels för att få en bild av hur andra journalister hanterar hot och dels för att få bättre förståelse för intervjupersonens egen insikt, som kanske inte framkommer på ett tillfredställande sätt vid direkta frågor. *Motfrågor* användes för att få bekräftat vad intervjupersonerna verkligen menade (ss. 124-125). Till exempel ställdes frågor som "Ä det såhär du menar...?".

6.8 Analysmetod

Det empiriskt insamlade materialet analyserades genom en tematisk innehållsanalys. Undersökningen bygger på en kvalitativ och deskriptiv ansats. Analysen har hela tiden under arbetets gång bearbetats för att besvara frågeställningen. Därmed har syftet och

frågeställningen guidat författarna när de har analyserat och tagit fram teman och kategorier. Analysen har inspirerats av Burnards (2008) metod.

För att inte ändra innebörden av intervjupersonernas svar undveks meningskoncentration då det finns risk för att författarna påverkar intervjupersonernas åsikter genom deras egen tolkning. Därmed har exakta citat återgetts med undantag för pauseringar och ljud såsom ”eeh och ööh” för att underlätta för läsaren (Esaïasson et al. s. 305).

Analysen har bestått av att analysera utskrifter, identifiera teman inom dessa uppgifter och att samla exempel på sådana teman utifrån texterna. Utskrifterna analyserades för hand. Syftet med att analysera är att identifiera teman och kategorier utifrån insamlad data. Detta gjordes genom att utskrifterna lästes igenom noggrant för att teman och kategorier skulle kunna identifieras. Processen upprepades för att bekräfta tillförlitligheten för valda tema och kategorier. Detta visade sig vara nödvändigt då de teman och kategorier som i ett första skede uppkom, fick omarbetas flera gånger. Författarna är medvetna om att de kan ha missat latent budskap genom detta tillvägagångssätt, men den risken har minimerats genom att det transkriberade materialet har gått igenom flera gånger.

Efter att intervjuerna var transkriberade antecknades korta fraser i marginalerna på styckena. Stycken som saknade substans för denna undersökning sorterades bort och upprepningar ströks (Burnard, s. 430). Ett schema över teman och dess kategorier gjordes där kategorierna märktes i olika färger. Alla citat placerades in. Därmed var all data organiserad (Burnard, s. 431).

Det karakteristiska hos varje person fångades in och jämförelser gjordes i vad som urskiljde en person från en annan. De olika typerna skiljde sig åt men en och samma person hamnade ibland i flera kategorier (Esaïasson et al. ss. 306-308). Det är utifrån detta som resultatet har kunnat tas fram.

7. Resultat och analys

För att säkra att intervjupersonernas riktiga identitet inte röjs har deras namn bytts ut till andra namn. Könstillhörigheten på de riktiga intervjupersonerna behöver inte stämma överrens med de namn de figurerar med i den här uppsatsen. Resultaten och analysen bygger på fyra teman

som utgörs av olika kategorier. Analysen varvas med citat och författarnas kommentarer i löpande text. Kapitlet avslutas med en sammanfattande analys där de viktigaste resultaten lyfts fram i form av en förklarande text samt illustrationer. Illustrationer har använts i analysen för att tydliggöra vilka olika attityder som har upptäckts bland intervjupersonerna. Detta har inspirerats av Burnards (2008) analysmodell. Därför bör illustrationerna inte ses som ett försöka att generalisera eller kvantifiera.

Intervjupersonerna i den här undersökningen har utsatts för hot av olika karaktär. Larssons kategorier har använts när hoten delas upp. Tillsammans har intervjupersonerna utsatts för hot med politiska förtecken, från kriminella sammanslutningar samt från ilskna läsare, psykopater, dårar och rättshaverister. Journalisterna faller in i både hot mot aktiva samt hot mot passiva. Dock anser de flesta av intervjupersonerna att det vanligaste är hot mot aktiva. Två personer anser att de är mest vaksamma när de blir utsatta av hot från kriminella sammanslutningar samt från ilskna läsare, psykopater, dårar och rättshaverister. Nedan följer en beskrivning av varje person. Då alla intervjupersoner är säkrade konfidentialitet är det mycket information som inte kan lämnas ut och därmed är beskrivningarna korta.

Josefina

Josefina har jobbat som reporter i flera år. Under hennes yrkeskarriär har hon utsatts för flertalet hot. Hon valde journalistyrket för att hon vill undersöka saker.

Mats

Mats har flera års erfarenhet av journalistik. Han har jobbat inom olika befattningar men jobbar numer inte ”ute på fältet”. Mats tycker att man bör ”hålla huvudet kallt” i hotsituationer men anser också att det är svårt att lyckas med detta. Mats valde journalistyrket på grund av sitt samhällsengagemang samt att han vill berätta om saker och händelser.

Kajsa

Kajsa har flera års erfarenhet av journalistik. Anledningen till att hon ville bli journalist handlade även för henne om ett samhällsengagemang.

Bertil

Bertil har jobbat som reporter i flera år och valde journalistyrket på grund av sitt samhällsengagemang.

Henrik

Henrik har jobbat som journalist i flertalet år. Han ville bli journalist på grund av sitt samhällsintresse. När han studerade hade han en bild av att förändra världen. Något som han idag anser vara naivt men fint.

Den första frågan som alla intervjupersoner svarade på var varför de ville bli journalister. Samtliga svarade att det handlade om ett samhällsengagemang eller ett intresse för att undersöka saker. Detta är enligt författarna intressant då resultaten visar på att det finns hotsituationer där många av journalisterna skulle låta sig tystas.

7.1 Tema 1: Känsломässig reaktion efter hot

Det första temat handlar om reaktionen som uppstår i en hotsituation. Intervjupersonerna har beskrivit olika slags reaktioner och hur deras tankegångar kring detta ser ut. Det är dessa olikheter som utgör kategorierna i det första temat. Några av intervjupersonerna reagerar på hotsituationer genom att ignorera hotet och att fokusera på uppdraget. Joseфина anser att hoten mot henne har minskat genom ignorans.

7.1.1 Kategori A: Personerna reagerar genom att ignorera hotet.

Joseфина: *Jag kan förstå att man blir rädd. Men jag tror att man lurar sig själv om man känner sig hotad. Det lönar sig bättre att stå över hotet. Det är till och med så, skulle jag vilja säga, att hoten har upphört nästan på grund av det.*

För att bemästra en hotfull situation finns som tidigare nämnt två strategier. Probleminriktad stresshantering samt känslolinriktad stresshantering. De flesta människor använder sig av båda strategierna men en av dem kan vara dominerande. Hur personer bemästrar en situation beror på olika faktorer. Det kan handla om hur hotet uppfattas och tidigare erfarenheter av liknande situationer. Englund (2007) menar att förnekelse inte hör till ovanligheterna men att ett förnekande av en hotfull situation kan leda till ödesdigra konsekvenser (s. 103).

Tre av de intervjuade menar att det i en hotfull situation gäller att sätta sig över hotet och att inte känna efter. Josefina's reaktion domineras av känslolämnad stresshantering.

Josefina: *Det enda jag tycker, det är att man ska i möjligaste mån skita i det här helt enkelt. Därför att om man visar att man är hotad, då har ju de nått fram med hotet. Enda gången jag över huvud taget har låtit någonting ske med det här, det är när de här affischerna hängde ute. Då ville vår ansvarige utgivare att vi skulle polisanmäla det. Och det gick jag med på då. Annars tycker jag att man ska helt enkelt bara visa förakt för detta.*

Här är önsketänkande av underskattade risker ett utmärkande drag. Enligt Josefina finns det ingen situation, okontrollerbarhet eller inga stressorer som skulle kunna påverka hennes reaktion. Professionen står i centrum för henne då hon fokuserar på sitt uppdrag. Personen spelar säkerligen en roll också vad gäller stresskänslighet och sårbarhet samt hennes personlighetsdrag.

Josefina: *Jag kan inte minnas att jag någonsin har blivit rädd. Ibland har jag gått igenom någon talkör som har stått och skanderat mitt namn utanför tingsrätten och sådant där då. Men, det är bara att visa att man inte är rädd helt enkelt.*

Mats och Kajsa reagerar delvis på samma sätt som Josefina, de använder sig alla av distansering och dehumanisering. Dock använder sig Mats och Kajsa även av problemlämnad stresshantering och hamnar därför både i kategori A samt B.

Mats: *Det här blir väldigt emotionella saker och där får man nog hålla huvudet kallt lite bara.*

Kajsa: *Jag är inne i olika sammanhang och jag är aldrig rädd där konstigt nog. Jag är inte rädd. Det borde ju en normal människa vara men på något sätt så känner man att man är på jobb och att man har en angelägen uppgift.*

7.1.2 Kategori B: Personerna reagerar genom att känna efter. De upplever obehagskänslor.

Till denna kategori hör alla intervjupersoner förutom Josefine. Henrik domineras av probleminriktad stresshantering. Han påverkas av hot och försöker analysera problemen och hitta lösningar. Henriks rädsla handlar om en så kallad svans, eller ringar på vattnet.

Henrik: *Första jobbet jag gjorde så fick jag hundra brev och många var positiva, men bara det här att det var så många som hade åsikter om vad man höll på med var ju en sådan chock. Och så kan det ju vara. Ens första Flashbacktråd är ju obehaglig. Jag vet inte riktigt hur man ska uttrycka det, det är ju liksom upplevelser av rädsla. Hoten i sig är ju egentligen inte problemet. Det är ju precis som med terrorism, det är ett stort problem med en terrorattack men det är ju inte därför man gör det utan det är ju de här ringarna på vattnet, en form av rädsla som man vill komma åt.*

Henrik är även orolig för personer som är påverkade av alkohol.

Henrik: *Om man jobbar med granskande journalistik eller så, då är det kanske inte precis dem man granskar, men någon slags svans som man är rädd för. Till exempel när vi gjorde ett jobb där vi granskade X, då var det ju de här mer extrema, lite dedikerade personerna, som gör grejer lite på fyllan. Eller gränslösa personer som är i utkanten av extrema grupper. Det är ju dem som man kan vara orolig för.*

Bertil reagerar på samma sätt som Henrik genom att han domineras av samma bemästringsstrategi. Han berättar om ett specifikt tillfälle och uttrycker hotsituationen som ”klart obehaglig”.

Bertil: *Jag tror jag satt i telefon då. X åkte ner först då. Jag kom ner en stund efter. När jag kom ner så var han liksom närmast omringad av allihop, som liksom skrek, eller ja... var väldigt arga på honom. Det var som i en ring runt honom där nere i x här. Det var ju en klart hotfull, obehaglig situation.*

Kajsa som bemästrar hotsituationer både genom probleminriktad och känslolinriktad stressreaktion gav även exempel på situationer där hon upplevt rädsla. Hon beskrev hur hon under en period nästan blev paranoid och tyckte sig se dem som hotade henne överallt:

Kajsa: *Då under en period så var man ju påverkad av det här hotet, man tyckte sig se de här X överallt. Men det klingade av som tur var för det kan ju äta upp en fullständigt. Vissa journalister har ju blivit så rädda så de har lagt av. Jag känner flera.*

Trots att Kajsa har skyddad adress fick hon hotbrev hemskickade. Hon blev rädd och funderade på att polisanmäla men gjorde inte det då hon även kände rädsla inför polisen.

Kajsa: *Då fick jag ju brev där man hade ringat in exakt, jag har ju skyddad adress men man visste precis var jag bodde och det kom flera brev, det var jävligt läbbigt. Det var då jag hade tänkt polisanmäla vilket jag inte gör eftersom de inte kunde utlova anonymitet och hela poliskåren hatade ju mig jag var ju rädd för polisen.*

Hon fortsatte att berätta att hon inte skulle våga hota en del kriminella gäng då det skulle kunna uppfattas som ett hot för dem. Enligt henne finns det inget skydd. Dock belyser hon problematiken kring detta då hon menar att det är viktigt att syna de kriminella gängen.

Kajsa: *Alltså det är klart att jag skulle ju aldrig våga, riktigt hota de här grova kriminella gängen. Alltså man får försöka vara "street wise" där. Samtidigt är det viktigt att vi är inne i det här för det får en större effekt än vad människor tror. De vet inte vad som döljer sig bakom.*

Kajsa: *Alltså egentligen finns det ju fan inget skydd. Det gör det ju inte. Ja alltså, skulle någon vilja plocka mig så gör de väl det? Det kan väl inte vara så svårt. Det är väl bara till att kolla in mig, även om jag har skydd.*

Även Mats hanterar hot enligt båda stresshanteringarna. Enligt honom är det är det svårt att vara rationell i en hotsituation då känslan av rädsla tar över. Anledningen till att personerna reagerar så pass olika kan antas vara att situationerna skiljer sig åt. Dock vill författarna

poängtera att Mats, Kajsa och Josefina har varit utsatta för liknande hot som de övriga personerna. Alla personerna har upplevt en känsla av okontrollerbarhet. Därmed antas skillnaderna i sättet att reagera på handlar om personen och möjligtvis professionen.

Mats: *Så hot kan ju se ut på olika sätt men de finns och de kan vara mer eller mindre rationella. De kan kännas mer eller mindre trovärdiga i bemärkelse att de kan utföra dem. Men det är väldigt svårt att bedöma det där när man blir hotad eftersom rädslan är ganska stor.*

7.2 Tema 2: Hantering – Vilka praktiska konsekvenser eller följder som kan uppstå av hot

Det andra temat handlar om vad som händer rent praktiskt när personerna utsätts för hot. Detta handlar om polisanmälning, säkerhetsskydd, att skriva flera namn under en text i stället för ett med mera. Intervjupersonerna har alla tagit till åtgärder, men vissa har varit påtvingade från chefer medan andra åtgärder har varit frivilliga. Det är utifrån detta författarna har kategoriserat.

7.2.1 Kategori A: Påtvingade konsekvenser.

Bertil, Josefina och Mats har hanterat hotsituationer genom ofrivilliga konsekvenser. I Mats fall handlar det om anmälningsprinciper.

Mats: *Jag tror att det är viktigt att man polisanmäler även hot som kan uppfattas som ganska innehållslösa eller som inte kommer att bli verklighet därför att hotet i sig är en trakasserande handling. Man behöver inte fundera så mycket på om det kommer att realiseras eller inte utan själva hotet i sig är illa nog. Och det är viktigt att polisen och åklagare har koll på att den här saken har anmälts.*

Josefina har blivit tvingad att inte skriva sitt namn under artiklar där en hotbild har funnits. Hon upplever detta negativt och menar att det ledde till att många trodde att det var hon som hade skrivit alla artiklar i ämnet. Detta är intressant eftersom det enligt Englund borde vara tvärtom. Att skriva flera namn eller inget namn alls borde stärka tryggheten av den kollegiala sammanslutningen.

Josefina: *Jag vet inte om ni kommer ihåg x-mordet här i stan? De slog ihjäl en kille och hans kropp försvann och kom aldrig till rätta. Då uppmanade de oss som skrev om det att inte skriva byline. Ja det fick ju bara till följd att alla trodde jag hade skrivit allting. Även konkurrentens...*

Bertil blev erbjuden att bo på hotell i en viss hotsituation men tackade nej. Han gick dock med på att bära ett överfallslarm men lämnade tillbaka det efter ett tag.

Bertil: *Jag har precis lämnat tillbaka det här, jag fick ju ett överfallslarm som de tyckte att jag skulle ha, som jag gick med på. Men jag kan inte gå med det i all evighet, jag har precis lämnat tillbaka det nu. Och sedan så fick jag ju bara någon dag efter, det gick väldigt snabbt, så var de hemma och skruvade upp inbrottslarm hemma. Men det kan ju alltid vara bra att ha det. Det var det som hände, och sedan direkt efter så fick jag erbjudande om att jag skulle bo på hotell. Det gjorde jag ju inte men...*

7.2.2 Kategori B: Frivilliga konsekvenser.

Kajsa har ställt krav på att få skydd redan innan ett hot uppstod, detta då hon förutspådde att jobbet skulle leda till att hon utsattes för hot. Den mentala förberedelsen kan i detta fall ha påverkat hur Kajsa bemästrade situationen.

Kajsa: *Jag ställde krav då, X gick med på det, att larma huset och sådant där och jag hade ju tänkt lite granna att det var väldigt... att vi var modiga som ändå gjorde det men det handlar inte om mod. Alltså människor som utför handlingar som kan synas vara modiga behöver inte vara det för jag tror att det var mycket mindre ädelt än så. Det var helt enkelt att jobbet var allt för mig. Jag satte ju hela min familj i en stor risk och skolan fick då information om att se upp med barnen och sådant där. Och jag har ju lovat X nu då att jag kommer aldrig att göra det här igen. Och jag har hållit mig undan från den här typen av riktigt grov kriminalitet men jag har ändå varit och tassat på det igen. Det är så svårt när man väl vill göra någonting, att stå emot. Men det var väldigt hotfullt.*

Henrik bestämde sig för att ta bort sitt namn från telefonkatalogen efter att ha fått arga samtal till sin privata telefon under sena kvällar.

Henrik: *Ganska tidigt eller redan på x-tiden (före detta arbetsplats) så var det ju att man kände att, nej jag ska inte finnas i vanliga telefonkatalogen. För då gjorde jag ganska många jobb med, för det var ju på 90-talet då, så det var mycket med ökad rasism och vit maktmusik och så. Då gjorde jag ganska många sådana reportage och efter det så fick jag samtal sent på kvällen och man kände att någon som inte har vågat ringa för att de har varit arga på dagen vågar ringa när man är lite full på helgen, och det ville jag inte ha, så då tog jag bort mitt telefonnummer.*

Josefina valde att hantera situationen genom att konfrontera dem som hotade henne.

Josefina: *Jag försökte prata vettigt med dem då och jag lade fram papper men de var bara högljudda och skrek, så det kom ju folk och frågade om jag behövde hjälp, och sa "Ska vi kalla på hjälp?", "Nej, nej, nej", sa jag, "Låt dem prata av sig", sa jag. Fast de var inne i rummet alltså. Men så satte jag mig med fötterna på bordet och flinade åt dem bara. Då blev de förbannade över det också.*

Kajsa berättar om ett tillfälle då hon utsattes för hot. En psykiskt sjuk person ville tända eld på henne. Trots sin rädsla för polisen funderade Kajsa på att polisanmäla händelsen men löste det i slutändan på annat sätt då hon var rädd för att uppgifterna vid en polisanmälning skulle bli offentliga.

Kajsa: *Sedan fick man brev med bild på sig själv med instuckna nålar och sen triggades det igång. Det är väl en av de hotfullaste sakerna på senare år. Och då var det ju att jag fick tio, femton sms där det triggades igång och nu skulle han ta eld på mig på X (en plats) så fort han såg mig. Han lämnade ett mobilnummer så att jag kunde veta vem det var men det var ju ändå ett jätteproblem för om jag skulle ringa polisen så skulle det bli offentligt i samma stund antagligen. Det fanns risk för det och det blir väl bara ännu värre. De hade plockat in honom till förhör och sen skulle de släppa honom och då hade*

han ju vetat vem det var som hade ringt. Då kunde det verkligen hända grejer. Jag fick också genom mina kontakter en bild på honom och det gjorde nästan saken ännu värre. Man tyckte sig se honom överallt och han var jävligt farlig. Men vi löste det faktiskt genom, inte kontakt genom polisen utan med läkare. Vi fick bra information via ett företag som jag hade kontakt med, vem han var, vad det var för person. Han hade väl slarvat med mediciner eller någonting. Han tillhörde psykiatrien då och det löste sig men det kan man ju aldrig riktigt veta. Det klingade av så det var inte så farligt men i det läget fick jag ju inte ens gå ut med x och det var tufft.

Mats tvingar sällan någon anställd att få skydd men brukar däremot erbjuda dem skydd när han anser att det behövs.

Mats: *Man gör ju alltid en riskanalys och sen har man också ett samtal med reportern och ibland så kan man möjligtvis hindra folk från att ge sig av och bevaka någonting som kan uppfattas hotfullt, att vi går inte dit eller vi gör inte detta men det är delvis en annan sak. Däremot kan folk bestämma själva att ”ja men jag vill ha ett överfallslarm för jag känner mig otrygg” eller ”jag vill inte ha ett överfallslarm för jag är inte rädd för det här”. Man samråder ju med medarbetarna om det eftersom det är individer som känner sig hotade och trakasserade. Så blir det en diskussion som man får ha med varje individ per gång, ”vad känner du i det här läget?”, ”vi tror att det här skulle vara bra för dig vad säger du om detta?” och så vidare och så säger de ”ja men jag behöver inte det, jag vill inte det”, då respekterar man det ganska ofta.*

7.3 Tema 3: Innebörden av hot enligt personerna själva

Det tredje temat handlar om vad hot innebär för intervjupersonerna. Vi har som tidigare nämnt utgått från personernas egen definition av vad hot är. I de olika kategorierna redovisas definitionerna. Personerna gav liknande beskrivningar av vad hot är.

7.3.1 Kategori A: Känslan bestämmer.

Henrik anser att hot innebär att personen känner sig hotad. Han poängterar dock att det förekommer förnekelse. I de fall där det finns någonting som säger att det ska hända någonting anser han att det också handlar om hot.

Henrik: *Det är ju på något vis definierat av upplevelsen. Upplever man sig hotad så är man hotad, känner jag. Det är upplevelsen det handlar om. Och sedan är det ju vissa människor som kan vara i förnekelse utan att ta till sig den upplevelsen, men om det är väldigt tydligt att det kan hända någonting så är det ju ett hot också tycker jag. Så antingen en upplevelse utav att vara hotad eller någonting som säger att det ska hända en någonting. Så känner jag väl.*

7.3.2 Kategori B: Repressalier.

De övriga fyra personerna anser att hot handlar om repressalier. De är alla överrens om att det finns olika typer av hot. Dock definierar de inte begreppet hot efter en känsla. Bertil hade svårt att definiera hot och funderade en stund.

Bertil: *Vad är hot för mig? ... Ja alltså om man ska definiera hot, så skulle jag säga att en definition skulle kunna vara att allting, alla uttalanden med förespeglningar om att man ska utsättas för något som är negativt om man inte ändrar sitt beteende. Om man inte gör på något annat sätt, än man tidigare gjort, eller som man kan förväntas göra... Det är ju hot, för mig. För jag tänker på det här, det här uttalande hotet "Jag ska döda dig om du skriver detta". Det är ju ganska sällan sådana hot yttras. Men däremot är ju lite mer subtila varianter mera vanliga. Och det finns ju, jag menar med den där definitionen så har jag blivit hotad av X (en politiker), när jag var kommunreporter. Särskilt en gång minns jag väldigt tydligt borta på börsen. Det var på 90-talet någon gång i efterdyningarna av X-affären när han hade sagt att "jag förstår att det sitter någon jävla råtta i systemet och ringer er. Det är fanimej, anstötligt.", hade han sagt när jag intervjuade honom en gång.*

För Josefina är hot knutet till situationen men hon menar också att hot är när någon försöker ställa till med obehag.

Josefina: *Det varierar ju förstås. Förr i världen då kunde det ju hända att "Nu skriver ni ingenting om det här för då jävlar" och sådär. Men det var hemskt längesen. Det är mer att man försöker ställa till obehag för... till exempel så ringde polisen och berättade att man hade hittat en bild på mig som piltavla hos X. Det hängdes upp affischer där det stod "X (intervjupersonen) misstänks vara pedofil", felstavat... över stan här.*

För Kajsa innebär hot att någon försöker påverka henne på ett oanständigt sätt.

Kajsa: *Hot är för mig, det är väl att man försöker på otillbörligt sätt påverka det jag gör.*

Mats definition är lik Kajsas då hot enligt honom också handlar om en negativ påverkan.

Mats: *Hot för mig är en påverkan som inte är... okej. Hot är ett sätt att utöver de eller vid sidan av de demokratiska medel som finns att påverka andra människor, så tar man till extrema former av påverkan. Det är vad hot är för mig, i en journalistisk kontext i alla fall.*

7.4 Tema 4: Tankegångar kring publicering av känsligt material

Det sista temat belyser om det finns hotsituationer som skulle göra att intervjupersonerna avstod från publicering, samt om det har förekommit situationer där de har avstått från att publicera sitt material på grund av hot. Utifrån detta har kategorier skapats.

7.4.1 Kategori A: Avstår från publicering i vissa situationer.

Bertil har inte avstått från publicering på grund av hot men kan tänka sig situationer där han skulle låta bli att publicera sitt material. Han talar om ilska och tror att han skulle bli framförallt arg om någon hotade hans familj.

Bertil: *Man skulle bli så, man skulle bli väldigt förbannad. Det är klart att man kan tänka sig situationer där det är... alltså en hypotetisk situation att det är något åtal som är på ingång och att någon anhörig till den här åtalade, säger att "Jag har kollat upp din familj och du har de här och de här ungarna och de går i den och den skolan" och "Om du skriver om detta så kommer vi att gå på dem". Men alltså då fick man ju... då fick man ju leva... djävul. Då fick man aktivera det här stödet som finns här. Det man fick göra då är ju att man fick ha dubbel byline, flera bylines, inte stå ensam med sitt namn. Det är ju så man skulle hantera det. Ha kanske tre namn under, och gå ett helt gäng till rättegången, och plus då anmäla hotet såklart.*

För Henrik finns det två scenarier som skulle leda till att han skulle avstå från att publicera. Det ena handlar om organiserad brottslighet.

Henrik: *Ja. Ja absolut men det är ju framförallt en viss typ av organiserad brottslighet som man måste, det är klart att man ska granska den men som man måste tänka igenom många gånger innan man gör. Ja men det är ungefär det som man är väldigt vaksam med... Ja man är vaksam med organiserad brottslighet eller väldigt sjuka labila personer helt enkelt. Det är väl ungefär dem.*

Det andra skulle vara om han kände oro för sina barn.

Henrik: *Om jag skulle känna oro för mina barn eller något sådant då hade ju jag... då hade jag dragit mig tillbaka för att vara helt ärlig. Det är lätt att säga någonting annat men jag vill känna mig trygg hemma och jag vill känna mig trygg för mina barn. Där hade jag backat. Typ bytt jobb, nej kanske inte men gjort något annat ett tag tills det lugnat sig... för det är det inte värt. Det är värt att vara på Youtube eller Flashback, det gör inte så mycket men man vill ha ett liv liksom.*

Kajsa har avstått från publicering vid ett tillfälle då hon utsattes för hot. Det handlade om att personen som hon skulle publicera känsligt material om, hotade med att ta sitt liv om Kajsa valde att publicera.

Kajsa: *Ja... Det här med att hotat med att ta livet av sig själv, det har hänt att jag då har valt att inte publicera. Det har hänt. Det är inte vanligt men det har hänt. Men annars kan jag inte säga att det är särskilt vanligt. Det har aldrig hänt att någon har sagt att "jag kommer ta livet av dig och dina barn eller någonting om du publicerar detta" och så har jag inte publicerat. Inte vad jag kan påminna mig i alla fall.*

Mats anser att det är lätt att säga att man ska vara principiell vad gäller att alltid publicera allt material. Men när det kommer till situationer med reella risker så anser han att man måste fundera på om det är värt det.

Mats: *Det är ju lätt att vara väldigt principiell och säga att vi publicerar allt oavsett vad folk säger eller gör men om det är en person som riskerar att bli hotad så måste du ju ändå fundera på "vilken reell risk finns det att någon faktiskt kommer till skada?" och då får du också ställa det mot vad det är för allmänintresse.*

Gemensamt för alla i detta tema är att professionen spelar en stor roll. Alla i denna kategori brottas med att professionen i vissa situationer får ge vika för personen. Detta då de skulle avstå från att publicera i vissa specifika hotsituationer.

På Mats arbetsplats har det hänt att en reporter har avstått att publicera material på grund av hot. Men detta då allmänintresset inte tycktes vara tillräckligt stort för att ta risken.

Mats: *Jag vet om att det fanns ett läge där någon journalist skulle skriva en artikel om en relativt känd gangster och där gangstern hotade att om det här blir omskrivet så ska du få med mig och göra. Ansvarig redaktionspersonal i det läget tyckte att själva artikeln i sig inte var så egentligen väsentlig. Det handlade om någon x-grej där de gjorde riskanalysen att eftersom det inte var en egentligen särskilt viktig artikel så var det inte värt att utsätta reportern för den risken.*

7.4.2 Kategori B: Avstår aldrig från publicering.

Josefina menar att hon aldrig skulle avstå från att publicera sitt material på grund av ett hot. Hon håller tillbaka sitt privata jag och lyckas fokusera på uppdraget. Hon menar att man inte ska huka för någonting om man väljer att granska.

Josefina: *Nej, inte av det skälet. Då är det mer sådana här etiska skäl, olika fall när det är för osäkra uppgifter och sådant där. Men aldrig att jag skulle dra på mig något negativ alltså.*

Vid ett tillfälle kontaktades Josefina av interner som ville att hon skulle skriva om en viss person.

Josefina: *Det var faktiskt så att de andra internerna bad mig skriva om honom. Och då sa jag, "Men ska vi skriva om det här då ska vi prata om allting, och då ska vi inte huka för någonting".*

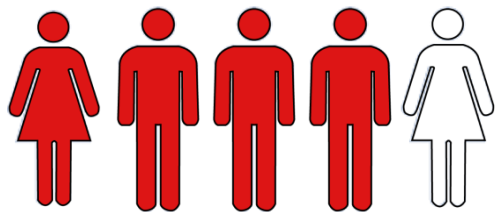
7.5 Sammanfattande analys

Frågeställningen i uppsatsen var: *Hur ser attityden ut bland journalister verksamma i Sverige gällande hot riktade mot dem själva i sin yrkesutövning?* Svaret på frågan är att attityden gällande hot skiljer sig intervjupersonerna emellan. Gemensamt för dem alla är dock att professionen står i centrum. Att fokusera på uppdraget i en hotsituation är något som de alla gör. För alla utom för en person finns det ändå faktorer som gör att reaktionen leder till att prestationen är förändringsbar. Reaktionen av hot har lett till att en av personerna håller sig undan vissa ämnen. En del av verktygen som Dyregrov och Mitchell (1992) har tagit fram har tillämpats av intervjupersonerna. Dock har humor som verktyg inte förekommit. Överklighetskänslor är vanligt förekommande. Distansering och dehumanisering har alla intervjupersoner gett exempel på men speciellt Kajsa, Josefina och Mats.

7.5.1 Publicering

Fyra av fem intervjupersoner uttryckte att det finns hypotetiska hotsituationer som skulle göra att de avstod från att publicera sitt material. En av dem har avstått från publicering. En annan berättade att det har hänt att man på arbetsplatsen har avstått från att publicera på grund av

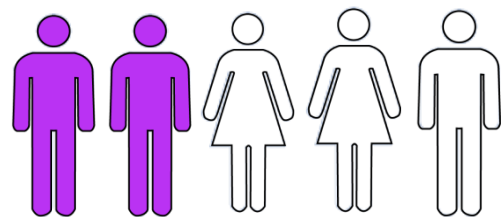
hot. Med detta i åtanke kan man diskutera kring Asps (2007) resultat huruvida journalister ska ses som demokratins stöttepelare.

Figur 2. De rödfärgade personerna har avstått, eller kan tänka sig att avstå från publicering i hotsituationer.

7.5.2 Polisanmäla

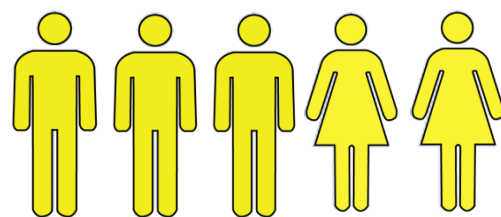
Två personer ansåg att det är viktigt att polisanmäla alla hot. De övriga personerna uttryckte tveksamhet mot att anmäla ett hot till polisen. För en person handlade det om rädsla för att uppgifterna vid en polisanmälning blir offentliga. I de andra fallen var personerna tveksamma inför att polisanmäla en händelse utan att kunna ange exakt varför.

Figur3. Två av intervjupersonerna anser att det är viktigt att anmäla ett hot till polisen.

7.5.3 Hot på köpet

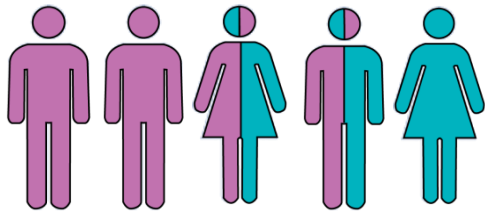
Alla intervjupersoner anser att hot är något som man som journalist får räkna med.

Figur 4. Alla intervjupersoner är överens om att hot är något som man får räkna med i journalistyrket.

7.5.4 Bemästringsstrategier

Personerna domineras av olika bemästringsstrategier. De två rosa figurerna domineras av probleminriktad stresshantering. Två av dem använder sig av både probleminriktad stresshantering och känslolinriktad stresshantering. En person som är blåfärgad i figur 5, dominerades av känslolinriktad stresshantering.

Figur 5, visar vilka bemästringsstrategier som är dominerande bland personerna.

8. Diskussion

Det är uppenbart varför hot mot journalister är ett allvarligt och relevant ämne att föra fram i ljuset. I ett land som Sverige vars ambition är att vila på ett demokratiskt fundament med tunga grundbultar som ger medborgarna grundlagsskyddade rättigheter att yttra och publicera sina åsikter fritt är hot i syfte att förhindra journalistisk publicering, icke acceptabla.

Trots att endast en person i den här undersökningen har avstått från att publicera på grund av hot, säger fyra av fem av intervjupersonerna att det finns hypotetiska situationer där de skulle avstå från att publicera. Då journalister ses som demokratins stöttepelare (Asp, 2007), är frågeställningen i den här undersökningen relevant och viktig. Hur ska en demokrati kunna upprätthållas om dess stöttepelare inte håller när det verkligen blåser hårt?

I skrivande stund pågår rättegången i Norge mot terrormisstänkte Anders Behring Breivik som åtalas bland annat för 77 mord. Rättegången är en vår tids mest mediebevakade med någonstans omkring 700 till 800 journalister från hela världen på plats för att följa, och rapportera från, rättegången. Breivik ska bland annat ha sagt att hans mål var att utföra ett attentat mot en norsk journalistkonferens, *SKUP*, för att han föraktar journalister som han menar i allmänhet är för multikulturalism vilket man kan läsa om i bland annat artiklarna *Breivik till attack mot journalister*, (Marklund, M. 2012) och *Breiviks egentliga mål var norska Gräv* (Andén, A. 2012) på Medievärldens webbsida. I princip hotar Breivik en hel yrkeskår då han har uttryckt att journalister och mediehus är lämpliga mål för terroristattacker.

Syftet med vår studie var att undersöka hur journalister förhåller sig till hot i sin yrkesutövning. Vi valde att göra en kvalitativ intervju för att fånga in några strategiskt utvalda journalisters förhållningssätt. När vi ställde frågan ”Varför ville du bli journalist?” till intervjupersonerna berättade de om samhällsintresse, samhällsengagemang och om en vilja att undersöka saker. Kent Asp (2007) menar att journalister i regel är mer intresserade av politik än gemene man. 40 procent av journalistkåren säger sig vara mycket intresserade av politik i jämförelse mot endast 10 procent av allmänheten (s. 199). Det kan ses som en nödvändig förutsättning att journalister hyser åtminstone ett visst intresse för politik och politiska frågor då de ofta anses vara länken mellan de styrande och de styrda (s. 197). Det här förhållandet kan vara viktigt i förståelsen av varför hot mot journalister är ett allvarligt fenomen. Det har i

vår undersökning framkommit att en högt uppsatt politiker vid ett tillfälle hotade med att sluta prata med just den journalisten om han fortsatte att skriva på sättet denne skrev. Det är också ett hot. Dessutom ett ganska allvarligt sådant. Alla våra intervjupersoner var överens om att definitionen av hot är när någon försöker påverka det man gör på ett otillbörligt sätt. Det säger sig självt att det i ett demokratiskt samhälle är allvarligt när en maktbärande hotar en budbärare. Det inskränker på våra grundlagsskyddade rättigheter i form av yttrande- och tryckfrihet. Det gör det för övrigt varje gång någon hotar någon med repressalier om denne yttrar något som den som hotar inte önskar att den hotade ska yttra.

En annan sak som är värd att belysa är den dubbla relation som journalisterna har till sina källor. Källorna är både de som ska granskas och de som ska förse journalisterna med information. Det finns där en skillnad mellan den medialiserade relationen mellan politiker och journalister och i relationen mellan allmänheten och journalister. "Samhällsbevakningen är beroende av det ömsesidiga utbyte av information och nyheter som journalister och politiker upprättat mellan sig. När det gäller privatpersoner som källor handlar det i första hand om att behandla dem etiskt riktigt och med respekt." (Wiik, 2007, s. 119). Med andra ord; journalister är beroende av dem som också potentiellt kan hota dem. Vår uppfattning är att de journalister vi talat med är medveta om detta. Några av dem gav uttryck för att hot är någonting man som journalist får räkna med. Det kommer med yrket. Vi kan se genom vår undersökning att bland de journalister vi talat med så har åtminstone tre av dem tydliga gränser för när man skulle ge efter för hot, till exempel att avstå från publicering. Det är ofta kopplat till hot om att någonting negativt kommer att hända journalistens anhöriga om denne gör så eller så. Det visar att risken för att journalister påverkas av hot, och att det i en större kontext på så vis får demokratiska biverkningar, finns.

Svenska journalister vilar i mångt och mycket på gemensamma yrkesetiska ideal och värderingar som handlar om bland annat objektivitet och granskning av makten. Kåren bedöms i hög grad vara självständig och autonom. Men journalisterna bör också vara medvetna om vilken potentiell makt de besitter. Inte minst när enskilda individer faller offer för det så kallade mediedrevet som i fallet med den förre socialdemokratiska partiordföranden Håkan Juholt som avgick i samma veva. Många menade då att media i hög grad bidrog till Juholts avgång. Det var ett stort fokus på Juholts person som dominerade den inrikespolitiska rapporteringen under delar av 2011. Medierådgivaren Paul Ronge (2012) skriver såhär i ett blogginlägg på sin hemsida:

Jag har i min långa verksamhet som medierådgivare och krishanterare ofta använt mig av mina kunskaper inifrån av journalistiska ”drev” för att hjälpa mina kunder. Jag var själv med och ”fällde” Hans Ericson, Mona Sahlin och Stig Malm ... Men det mediedrev som varit mot Håkan Juholt går utanför allt jag tidigare upplevt. Jag vill snarast likna det vid en tjurfäktning, av det slag som nu förbjudits i delar av Spanien. Ett blodigt, njutbart djurplågande. (<http://www.paulronge.se>).

Fallet med Juholt visar på den makt journalister har, dels individuellt, men även kollektivt. En av våra intervjupersoner talar om just detta under intervjun och antyder att det måste finnas en viss förståelse för att journalister kan bli utsatta för hot och att det är viktigt att journalister inser vilken potentiell makt de har. Karlstein och Korsgren (2009, s. 28) pekar även de på vikten av ”... en fri media som inte får inskränkas eller hotas” i ett demokratiskt samhälle. Media beskrivs inte sällan som demokratins vakthundar. Därför är det självklart problematiskt när media inte kan verka fritt och när tryckfriheten och yttrandefriheten begränsas genom odemokratiska metoder. Därför är undersökningar som den här nog så viktiga för att belysa fenomenet hot mot journalister.

För att avsluta diskussionen vill vi lyfta fram en egen idé som under arbetets gång har kommit till oss. Kan det vara så att journalister ser ett egenvärde i att inte backa för hot då de anser att deras roll i det demokratiska samhället är alltför viktig för att inte ge vika för hot och utpressning? Samtliga intervjupersoner utom en i den här undersökningen har tydliga personliga gränser för när de rent hypotetiskt skulle ge efter för hot. Men samtidigt visar en del av dem upp en viss skepsis mot att polisanmäla hot och några av dem säger sig inte vara rädda för hoten. Det vore att gå för långt att påstå att de bagatelliserar hot bara för att de förnekar den hotsituation som de själva varit inblandade i. Men det är inte orimligt att ändå tänka sig att det finns en viss jargong som pekar åt att man gärna vill skaka av sig händelser där hot varit inblandade och gå vidare. Kanske är det så att demokratins vakthundar har hittat ett sätt att förhålla sig till hot som så lite som möjligt förhindrar dem att utföra sitt arbete. Eller är det så att de medvetet eller omedvetet undviker ämnen och jobb som tidigare genererat, eller riskerar att generera, hot? Det här är subjektiva frågeställningar som naturligtvis inte genom en undersökning av den här karaktären generellt besvarar den svenska

journalistkårens hållning. Däremot ger studien upphov till debatt och nya frågor som kan vara intressanta för framtida forskning.

8.1 Vidare forskning

Några av intervjupersonerna i den här undersökningen menar att det finns risker i att polisanmäla hot. Det kan leda till att uppgifterna blir offentliga, till att man visar den eller dem som man har blivit hotad/hotade av att man är rädd eller att det blir en för stor sak av det. En relevant studie borde därför vara att titta närmare på den attityden bland journalister. Hur vanligt är det att man polisanmäler hot? Hur allvarligt måste hotet vara för att man bestämmer sig för att polisanmäla det? Vilka konsekvenser blir det utav en polisanmälan? Vem beslutar om anmälan? – Journalisten själv, chefen, ansvarig utgivare, anhörig eller någon annan? Säkerhetspolisen uttrycker genom rapporten *Otillåten påverkan mot medier* (2009) vikten av att belysa och bekämpa sådant som hot mot journalister. Det kan tyckas paradoxalt att en del av intervjupersonerna i vår studie uttrycker skepsis mot att blanda in polisen när hot uppstår. En del intervjupersoner uttryckte till och med en viss rädsla för polisen i samband med en granskning av dessa. Att studera relationen mellan poliser och journalister torde vara ett intressant ämne för forskning med ett väsentligt samhällsintresse då dessa bägge aktörer är viktiga och centrala i samhället. Det är inte orimligt att föreställa sig att relationen mellan poliser och journalister i mindre samhällen ser olik ut den i större samhällen där flera personer i de båda yrkena är i omlopp. Hur påverkar de olika förhållandena den rent yrkesmässiga relationen dem emellan?

9. Litteratur och referenser

Andén, A. (2012, 17 april). Breiviks egentliga mål var norska Gräv. Hämtad från <http://www.mediavarlden.se/>

Asp, K. (red.) (2007). *Den svenska journalistkåren*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation.

Burnard, P. Gill, P. Stewart, K. Treasure, E. Chadwick, B. (2008). *Analysing and presenting qualitative data*. British Dental Journal, 204(8), 429-432.

Dyregrov, A. & Mitchell, J. T. (1992). *Psychological effects of working with traumatized children*. Journal of Traumatic Stress, 5, 5-17.

Englund, L. (2008). *Katastrofens öga: en studie av journalisters arbete på olycksplats*. Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen, Göteborgs universitet, Institutionen för journalistik masskommunikation.

Esaiasson, P. Gilljam, M. Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan*. (3.uppl.). Stockholm: Norstedts juridik.

Fängelse för hot mot ÖP-reporter. (2011). [Elektronisk] *Östersunds-Posten*, 28 december. Tillgänglig: Mediearkivet.

Hotad journalist skadad av bilbomb. (1999). [Elektronisk] *TT*, 29 juni. Tillgänglig: Mediearkivet.

International News Safety Institute. (2007). *Killing The Messenger Messenger: Report of the global inquiry by the International News Safety Institute into the protection of journalist*. [Elektronisk] Rapport. Brussels, International News Safety Institute. Tillgänglig: <http://www.newssafety.org/images/pdf/KillingtheMessenger.pdf> [2012-04-21]

Karlstein, M. & Korsgren, M. (2009). *Hot mot journalister i Norden*. Stockholms universitet, JMK.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, S. (2000). *Att överleva deadline*. Stockholm: Svenska Journalistförbundet.

Marklund, M. (2012, 17 april). Breivik till attack mot journalister. Hämtad från <http://www.mediavarlden.se/>

Norström, J. (2011). *Ger man sig in i leken, får man leken tåla - eller?: en kvalitativ intervjustudie med poliser om våld och hot i arbetslivet*. Examensarbete, Stockholms universitet, Kriminologiska institutionen.

Politiker som hotade reporter upprör partiet. (2010). [Elektronisk] *Landskrona Posten*, 29 juli. Tillgänglig: Mediearkivet.

Ronge, P. (2012). Mediedrevet som fällde Håkan Juholt. [Blogg]. 21 januari.
<http://www.paulronge.se/mediedrevet-som-fallde-hakan-juholt> [2012-04-22]

Ryen, A. (2004). *Kvalitativ intervju - från vetenskapsteori till fältstudier*. Malmö: Liber Ekonomi.

Sveriges Radio. (2009, 17 februari). *Kaliber*. Hämtat 14 april 2012 från
<http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=1316&grupp=7864&artikel=2640793>

Säkerhetspolisen. (2009). *Otillåten påverkan mot medier*. [Elektronisk] Rapport. Säkerhetspolisen, Författningsskyddsenheten. Tillgänglig:
http://www.sakerhetspolisen.se/download/18.5bf42a901201f330faf80001741/otillatenpaverkan_2medier.pdf [2012-04-22]

Tidningsutgivarna [TU]. (maj 2011). *Hot och våld: standardrapport*. [Elektronisk] Rapport. TU.
Tillgänglig: http://www.tu.se/images/stories/Document/Pressrum/2011/Hot_och_vald_mot_journalister.pdf [2012-04-22]

Vetenskapsrådet. (2002). [Elektronisk] *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtat från <http://www.vr.se>

Wiik, J. (2010). *Journalism In Transition*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation.

9.1 Bilaga - Intervjuguide

Frågan vi genom den här undersökningen ville besvara löd; *Hur ser attityden ut bland journalister verksamma i Sverige gällande hot riktade mot dem själva i sin yrkesutövning?*

För att besvara den frågeställningen ställde vi följande frågor (se nedan) till våra intervjupersoner. Inte nödvändigtvis i uppställd ordning. Det bör också tilläggas att några frågor föll bort under vissa intervjuer, men det tillkom också frågor under några intervjuer som vi inte i förväg hade planerat att ställa. Ibland ställdes också följdfrågor till intervjupersonernas svar. En del frågor behövde aldrig ställas då intervjupersonerna i vissa fall besvarade dem genom sina svar på andra frågor. Frågorna bör ses som en utgångsmall för intervjuerna, inte som något vi strikt arbetade utefter.

Intervjufrågor:

1. Berätta om din journalistiska bakgrund.
2. Varför vill du bli journalist?
3. Vad är hot för dig?
4. Känner du till journalister som har blivit utsatta för hot?
5. Anser du att hot är något som journalister får räkna med i sitt yrke?
6. Hur ofta har du blivit utsatt för hot?
7. Berätta om den värsta gången du blev utsatt för hot.
 - Vad gjorde du då?
 - Pratade du med någon?
 - Vad gjorde din chef?
 - Polisanmälde du händelsen?
 - Publicerade du materialet trots att du blev utsatt för hot?
 - Har det fått konsekvenser för ditt journalistiska arbete?
8. Har du någon gång avstått från att skriva ut din byline?
9. Undviker du vissa ämnen?
10. Vilket journalistiskt ideal ser du dig som?
11. Triggas du av, eller backar du av hot?
12. Sociala medier, vilken närvaro har du där?
 - Har du blivit hotad där?

